

INOVĀCIJU POLITIKA

Inovācijas nozīme mūsu ekonomikā aizvien pieaug. Iedzīvotāji no tās iegūst gan kā patērētāji, gan kā darbinieki. Tai ir būtiska nozīme ne tikai labāku darbvietu radīšanā, videi saudzīgākas sabiedrības veidošanā un mūsu dzīves kvalitātes uzlabošanā, bet arī ES konkurētspējas pasaules tirgū saglabāšanā. Inovācijas politika nodrošina saskarni starp pētniecības un tehnoloģijas attīstības politiku un rūpniecības politiku, un tās mērķis ir radīt labvēlīgu augšņi ideju novadīšanai līdz tirgum.

JURIDISKAIS PAMATS

ES vispārējās rūpniecības politikas juridiskais pamats ir Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 173. pants, kurā noteikts, ka “Savienība un dalībvalstis nodrošina vajadzīgos apstākļus Savienības rūpniecības konkurētspējai”.

ES pētniecības un tehnoloģijas attīstības (PTA) politikas juridiskais pamats ir LESD 179. līdz 190. pants. Savienības PTA politikas galvenais instruments ir daudzgadu pamatprogramma, kurā noteikti mērķi, prioritātes un finansiālā atbalsta apjoms septiņus gadus ilgā periodā. Eiropas Parlaments un Padome pieņem PTA pamatprogrammas, ievērojot parasto likumdošanas procedūru un apspriežoties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju.

MĒRĶI

Inovācijas politikas nozīmība ir plaši atzīta. Šī politika ir arī cieši saistīta ar citiem ES politikas virzieniem, piemēram, nodarbinātības, konkurētspējas, vides, rūpniecības un enerģētikas politiku. Inovācijas uzdevums ir pārvērst pētniecības rezultātus jaunos un labākos pakalpojumos un produktos, lai saglabātu konkurētspēju pasaules tirgū un uzlabotu Eiropas iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Eiropa pētniecībai un attīstībai gadā tērē par 0,8 % no IKP mazāk nekā ASV un par 1,5 % mazāk nekā Japāna. Turklāt notiek arī neliela intelektuālā darbaspēka emigrācija, jo mūsu labākie zinātnieki un izgudrotāji pārceļas uz valstīm, kurās apstākļi ir labāki. Lai gan ES tirgus ir lielākais pasaulē, tas joprojām ir sadrumstalots un nepietiekami labvēlīgs inovācijai.

Lai minētās tendences mainītu, ES ir izstrādājusi koncepciju “Inovācijas savienība”, kuras mērķis ir:

- nodrošināt Eiropai pasaules līmeņa statusu zinātnē;

- novērst šķēršļus inovācijai, piemēram, dārgu patentēšanu, tirgus sadrumstalotību, standartu lēnu noteikšanu un prasmju trūkumu, kas patlaban traucē idejām ātri nonākt tirgū;
- radikāli mainīt publiskā un privātā sektora sadarbības veidu, jo īpaši īstenojot inovācijas partnerības starp ES, valstu un reģionālajām iestādēm un uzņēmumiem.

“Inovācijas savienība” ir izšķirīgs ieguldījums mūsu nākotnē. Piemēram, sasniedzot mērķi līdz 2020. gadam pētniecībā un attīstībā ieguldīt 3 % no ES IKP, būtu iespējams izveidot 3,7 miljonus darbvieta un ikgadējo IKP līdz 2025. gadam palielināt par 795 miljardiem EUR .

SASNIEGUMI

A. Inovācijas savienība

“Inovācijas savienība” ir viena no septiņām pamatiniciatīvām stratēģijā “Eiropa 2020 – Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei”. Eiropas Komisija to aizsāka 2010. gada oktobrī, un tās mērķis ir uzlabot pētniecības un inovācijas apstākļus un finansējuma pieejamību Eiropā, lai inovatīvas idejas varētu pārvērst produktos un pakalpojumos, kas rada izaugsmi un darbvieta. “Inovācijas savienības” mērķis ir izveidot patiesi vienotu Eiropas inovāciju tirgu, kurš piesaistītu inovatīvus uzņēmumus un uzņēmējus. Šajā nolūkā ir ierosināti dažādi pasākumi patentu aizsardzības, standartizācijas, publiskā iepirkuma un pārdomāta regulējuma jomā. “Inovācijas savienība” ir paredzēta arī privātā sektora ieguldījumu veicināšanai un cita starpā ierosina palielināt Eiropas riska kapitāla ieguldījumus.

Ir ieviesti vairāki instrumenti, lai novērtētu un uzraudzītu gan situāciju visā ES, gan panākto progresu:

- visaptverošs [Inovācijas savienības rezultātu pārskats](#), kura pamatā ir 25 kritēriji, un Eiropas zināšanu tirgus patentiem un licencēšanai. “Eiropas inovācijas savienības” rezultātu pārskats (*EIS*) ir Komisijas instruments, kurš izstrādāts saskaņā ar Lisabonas stratēģiju, lai salīdzinoši novērtētu ES dalībvalstu sasniegumus inovācijas jomā;
- [Reģionāls inovācijas rezultātu pārskats](#) (*RIS*), kurā ES reģioni iedalīti četrās grupās pēc sasniegumiem inovācijas jomā, līdzīgi kā Inovācijas savienības rezultātu pārskatā. Pirmajā grupā “Līderi inovācijā” ir 41 reģions, otrajā grupā “Inovāciju ieviesēji” – 58 reģioni, trešajā grupā “Mēreni inovatori” – 39 reģioni un ceturtajā grupā “Pieticīgi inovatori” – 52 reģioni. Tas sniedz precīzāku pārskatu par inovāciju vietējā līmenī;
- *Innobarometer* ir ikgadēja aptauja, kurā uzņēmumi un plašāka sabiedrība tiek iztaujāti par attieksmi pret inovācijas politiku un ar šo politiku saistītiem pasākumiem. *Innobarometer* aptaujas sniedz ar minēto politiku saistītu informāciju, kura nav iegūstama no citiem avotiem.

Inovācijas pamatā ir pētniecība un izglītība. ES nākamajos desmit gados būtu vajadzīgs vismaz vēl viens miljons zinātnieku, lai sasniegtu mērķi līdz 2020. gadam

ieguldīt pētniecībā un attīstībā 3 % no IKP. Inovācijas savienība ir ierosinājusi pasākumus Eiropas pētniecības telpas izveides pabeigšanai. Tas nozīmē lielāku saskaņotību starp Eiropas un valstu pētniecības politiku, kā arī šķēršļu novēršanu pētnieku mobilitātei. Izglītības jomā Komisija atbalsta projektus, kas paredzēti jaunu mācību programmu izstrādei, lai novērstu inovācijai nepieciešamo prasmju trūkumu.

Turklāt šajā nolūkā ir ierosināti dažādi pasākumi patentu aizsardzības, standartizācijas, publiskā iepirkuma un pārdomāta regulējuma jomā, lai piesaistītu inovatīvus uzņēmumus un uzņēmējus. Komisija 2011. gadā izstrādāja stratēģiju standartizācijas pilnveidošanai Eiropā ([COM\(2011\)0315](#)), kurā tā uzsver nepieciešamību uzlabot standartu noteikšanas metodi un standartu izmantošanu Eiropā, lai līdzsvarotu Eiropas un starptautiskos standartus, tādējādi pozitīvi ietekmējot Eiropas rūpniecības ilgtermiņa konkurētspēju. Papildus tam ir izveidotas Eiropas inovācijas partnerības (EIP), kuru mērķis ir nosēdināt pie viena galda publiskā un privātā sektora ieinteresētās puses ES, valstu un reģionālā līmenī, lai risinātu sabiedrībai nozīmīgas problēmas, palīdzētu veidot darbvietas un veicinātu izaugsmi, izmantojot gan uz piedāvājumu, gan pieprasījumu vērstus pasākumus.

B. “Apvārsnis 2020”

Būdamā stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīva, kuras mērķis ir nodrošināt Eiropas globālo konkurētspēju, pamatprogramma “Apvārsnis 2020” ir finanšu instruments, kas paredzēts “Inovācijas savienības” īstenošanai. Lai gan tā ir ES 8. pamatprogramma (2014.–2020. gadam), “Apvārsnis 2020” ir pirmā pētniecības programma, kas paredzēta pētniecības un inovācijas integrēšanai. Ar šo programmu tiek izpildītas daudzas no Inovācijas savienības īpašajām saistībām, īpaši pievēršot uzmanību reālām sabiedrības problēmām, vienkāršojot pieeju, iesaistot MVU, nostiprinot finanšu instrumentus, atbalstot publisko iepirkumu inovāciju jomā, atvieglojot sadarbību un atbalstot pētniecību publiskā sektora un sociālo inovāciju jomā. Parlaments 2013. gada novembrī pieņēma daudzgadu finanšu shēmu (DFS), kurā pamatprogrammai “Apvārsnis 2020” piešķirti 77 miljardi EUR (2013. gada cenās). Tomēr tā kā 2015. gada jūnijā tika pieņemts Eiropas Stratēģisko investīciju fonds (ESIF), šo summu samazināja līdz 74,8 miljardiem EUR.

Būtu jānorāda, ka regulā, ar kuru izveido pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”, ir iekļauta obligāta prasība veikt vidusposma pārskatu. Šis vidusposma pārskats tika veikts 2018. gadā, un tas uzlaboja pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” īstenošanu. Patiesībā gūtie rezultāti tika izmantoti, lai sagatavotu struktūru un saturu pamatprogrammai “Apvārsnis Eiropa”, kuras priekšlikums tika publicēts 2018. gada jūnijā ([COM\(2018\)0435](#)).

C. Kohēzijas politika

Kohēzijas politikā uzmanība tiek pievērsta arī pētniecībai un inovācijai. Vairāk attīstītos reģionos vismaz 80 % resursu no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) valsts līmenī tiek piešķirti inovācijai, par prioritāti uzskatot mazoglekļa ekonomiku un konkurētspējīgus MVU.

D. Finanšu instrumenti

Vēl viens no "Inovācijas savienības" mērķiem ir veicināt privātā sektora ieguldījumu, un tajā cita starpā ierosināts palielināt Eiropas riska kapitāla ieguldījumus, kuri šobrīd līdzinās tikai vienai ceturtajai daļai no Amerikas Savienoto valstu līmeņa. Lai uzlabotu aizdevumu pieejamību pētniecības un izstrādes projektiem un sāktu demonstrāciju projektus, Komisija sadarbībā ar Eiropas Investīciju bankas grupu (EIB un EIF) ir uzsākušas kopīgu iniciatīvu saskaņā ar pamatprogrammu "Apvārsnis 2020". "InnovFin – ES finansējums novatoriem" satur virkni integrētu un savstarpēji papildinošu finansēšanas instrumentu un konsultāciju pakalpojumu, ko piedāvā EIB grupa, kuri aptver visu pētniecības un inovācijas vērtības ķēdi ar mērķi atbalstīt ieguldījumus, sākot no vismazākajiem līdz pat vislielākajiem uzņēmumiem.

Turklāt 2014. gada novembrī Komisija nāca klajā ar "Investīciju plānu Eiropai", lai veicinātu publiskā un privātā sektora investīcijas reālajā ekonomikā un trīs gadu laikā nodrošinātu summu vismaz 315 miljardu EUR apmērā. ESIF ir viens no "Investīciju plāna Eiropai" trim pilāriem, un tā mērķis ir novērst pašreizējās tirgus nepilnības un piesaistīt privātās investīcijas. Tas palīdz finansēt stratēģiskas investīcijas tādās svarīgās jomās kā infrastruktūra, izglītība, pētniecība un inovācija, atjaunojamā enerģija un energoefektivitāte, kā arī riska finansējums maziem un vidējiem uzņēmumiem.

Turklāt ir ieviesta arī Uzņēmumu konkurētspējas un mazo un vidējo uzņēmumu programma (COSME), lai pievērstos finanšu instrumentiem un sniegtu atbalstu uzņēmumu internacionalizācijai.

E. Inovācijas padome

2015. gada jūnijā par pētniecību, zinātņi un inovāciju atbildīgais komisārs Karlušs Muedešs paziņoja par ieceri izveidot Eiropas Inovācijas padomi (EIP). Komisija 2017. gada janvārī izveidoja no 15 locekļiem sastāvošu augsta līmeņa grupu (ALG) novatoriem, kas palīdzēs izstrādāt iespējamu Eiropas Inovācijas padomi saistībā ar Komisijas priekšlikumiem programmai, ar kuru turpinās pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" uzsākto darbu.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments ir pieņēmis lielu skaitu rezolūciju, tādējādi vēl vairāk stiprinot ES inovācijas politiku. Turpmāk minētas dažas no jaunākajām rezolūcijām:

- 2008. gada 22. maija rezolūcija par rūpniecības politikas termiņa vidusposma pārskatu – ieguldījums ES izaugsmes un nodarbinātības stratēģijā^[1]. Šajā rezolūcijā Parlaments mudināja Komisiju un dalībvalstis pastiprināt centienus samazināt uzņēmumiem administratīvo slogu. Rezolūcijā bija uzsvērts arī pārredzamas un vienkāršotas intelektuālā īpašuma tiesību politikas svarīgums;
- 2010. gada 16. jūnija rezolūcija par stratēģiju "ES 2020"^[2]. Paužot stingru atbalstu rūpniecības politikai, kuras mērķis ir radīt vidi, kas vislabāk piemērota spēcīgas,

[1]OV C 279 E, 9.11.2009., 65. lpp.

[2]OV C 236 E, 12.8.2011., 57. lpp.

konkurētspējīgas un diversificētas rūpnieciskās bāzes uzturēšanai un attīstīšanai Eiropā, šajā rezolūcijā uzsvērts arī tas, ka stratēģijai “ES 2020” būtu jāparāda izmaksas un ieguvumi no pārejas uz ilgtspējīgu un energoefektīvu ekonomiku;

- 2010. gada 11. novembra rezolūcija par Eiropas inovācijas partnerībām pamatiniciatīvas “Inovācijas savienība” ietvaros^[3];
- 2011. gada 9. marta rezolūcija par rūpniecības politiku globalizācijas laikmetā^[4]. Rezolūcijā tika uzsvērts, cik svarīgs ir vispusīgāks redzējums par Eiropas rūpniecību 2020. gadā, jo ilgtermiņa regulatīvās vides prognozējamība un stabilitāte uzskatāma par būtisku faktoru ieguldījumu piesaistei;
- 2011. gada 12. maija rezolūcija par Inovācijas savienību – pārveidojot Eiropu pēckrīzes pasaulei^[5];
- 2011. gada 27. septembra rezolūcija par Zaļo grāmatu: “No problēmām uz iespējām: virzība uz vienotu stratēģisko satvaru ES pētniecības un inovāciju finansējumam”^[6];
- 2011. gada 26. oktobra rezolūcija par jaunu prasmju un darba vietu programmu. Šajā rezolūcijā tika uzsvērts, cik svarīgi ir veidot ciešāku sadarbību starp pētniecības institūtiem un ražotājiem un mudināt ražošanas uzņēmumus ieguldīt pētniecībā un izstrādē, kā arī atbalstīt šādu ieguldījumu veikšanu^[7];
- 2013. gada 21. novembra rezolūcija par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko izveido pētniecības un inovācijas pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” (2014.–2020. gads)^[8];
- 2016. gada 6. jūlija rezolūcija par inovāciju sinerģiju – Eiropas strukturālie un investīciju fondi, pamatprogramma “Apvārsnis 2020” un citi Eiropas inovāciju fondi un ES programmas^[9].

Frédéric Gouardères
04/2019

[3]OV C 74 E, 13.3.2012., 11. lpp.

[4]OV C 199 E, 7.7.2012., 131. lpp.

[5]OV C 377 E, 7.12.2012., 108. lpp.

[6]OV C 56 E, 26.2.2013., 1. lpp.

[7]OV C 131 E, 8.5.2013., 87. lpp.

[8]OV C 436, 24.11.2016., 284. lpp.

[9]OV C 101, 16.3.2018., 111. lpp.

